

Sloboda prejavu a právo na informácie

Ústava SR

- ústavný zákon č. 460/1992 Zb. v znení zmien a doplnkov
 - A) Základné ľudské práva a slobody**
 - B) Politické práva**

Politické práva – čl. 26 Ústavy SR

- Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.
- Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhládávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu.
- Vydávanie tlače nepodlieha povoľovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu.
- Cenzúra sa zakazuje.

čl. 26 Ústavy SR

Obmedzenia a povinnosti

- Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti. (obmedzenia)
- Orgány verejnej moci majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Podmienky a spôsob vykonania ustanoví zákon. (povinnosti)
 - zákon č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií).

Sloboda prejavu a právo na informácie

- zakotvuje niekoľko základných ústavných práv:
 - sloboda prejavu,
 - právo na informácie,
 - právo na ochranu práv a slobôd iných
- **právo na slobodu prejavu** - právo na vyjadrenie a šírenie vlastných názorov najrôznejším spôsobom (slovom, písmom, tlačou, obrazom a iným spôsobom).
- **právo na informácie** - právo na slobodné vyhľadávanie, prijímanie a rozširovanie ideí a informácií bez ohľadu na hranice štátu.

Medzinárodný kontext slobody prejavu a práva na informácie

- **Všeobecná deklarácia ľudských práv** schválená VZ OSN (10.12.1948) VDĽP
 - čl. 19 Každý má právo na slobodu presvedčenia a prejavu, toto právo nepripúšťa, aby niekto utrpel ujmu pre svoje presvedčenie a zahŕňa právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky akýmikoľvek prostriedkami a bez ohľadu na hranice štátu.
- **Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd** (Oznámenie MZV č.209/1992 Zb.)
 - čl.10 Každý má právo zastávať svoj názor bez prekážky. Každý má právo na slobodu prejavu, toto právo zahŕňa slobodu vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky všetkého druhu, bez ohľadu na hranice, či už ústne, písomne alebo tlačou, prostredníctvom umenia alebo akýmikoľvek inými prostriedkami podľa vlastnej voľby.

Medzinárodný kontext slobody prejavu a práva na informácie

- **Listina základných práv a slobôd (LZPS)**
 - čl. 17 právo na slobodu prejavu a právo na informácie (čl. 17 ods. 2 LZPS - právo na vyjadrenie svojho názoru upravené obdobne, ako v Dohovore o ochrane ľudských práv a slobôd. V ods. 4 tohoto článku je možné obmedziť slobodu prejavu a právo na informácie zákonom vtedy, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti **nevyhnutné** (okrem iného) aj pre ochranu práv a slobôd druhých. (podmienky obmedzenia slobody prejavu).

Právo na informácie

- pri realizácii ústavného práva na informácie rozlišujeme:
 - povinnosť umožniť vyhľadávanie informácií (strpieť vyhľadávanie a obstaranie), pokiaľ zákon neobmedzuje prístup (spravodajská licencia - § 12 ods. 3 OZ),
 - povinnosť poskytnúť informácie,
 - zákaz poskytnúť informácie
 - ochrana zdroja
 - povinnosť mlčanlivosti (tajomstvo: spovedné, štátne, služobné, hospodárske, obchodné, bankové, poštové, listové, telekomunikačné), napr. § 4 ZVR, § 18 zákona o ochrane osobných údajov

Povinnosť OVM poskytnúť informácie

- Ústava SR v čl. 26 ods. 5 povinnosť orgánov verejnej moci primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku.
- Zákon o slobode informácií rešpektuje ochranu osobných údajov v zmysle zákona o ochrane osobných údajov (zákon č.428/2002 Zb.)
- § 9 ods. 1 zákona o slobode informácií: Informácie, ktoré sa dotýkajú osobnosti a súkromia FO, písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkajúce sa FO alebo jej prejavov osobnej povahy povinná osoba sprístupní iba vtedy, ak to ustanovuje osobitný zákon alebo s predchádzajúcim písomným súhlasom dotknutej osoby. Ak dotknutá osoba nežije, taký súhlas môže poskytnúť jej blízka osoba. Ustanovenia osobitných predpisov tým nie sú dotknuté. (napr. 428/2002 Zb.)

- § 11 zákon o slobode informácií
- obmedzenie alebo nesprístupnenie info, ak napr.:
 - možné porušenie ochrany DV
 - týka sa rozhodovacej činnosti súdov alebo OČTK
 - nemožno obmedziť, ak verejné vyhlásenie rozsudku alebo verejné hlasovanie poslancov

- TlačZ - § 3 Právo na informácie
- ZVR - § 15b Právo na informácie
 - Orgány verejnej moci, nimi zriadené rozpočtové organizácie a príspevkové organizácie a právnické osoby zriadené zákonom sú povinné na základe rovnosti poskytovať vydavateľovi periodickej tlače, tlačovej agentúre a vysielateľovi informácie o svojej činnosti na pravdivé, včasné a všestranné informovanie verejnosti
 - obmedzenia v osobitných predpisoch napr.
 - zákon č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;
 - zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov;
 - § 20 zákona č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve,
 - § 80 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov,
 - § 23 zákona č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe

Právo na informácie vo vysielaní

- § 29 ZVR – Prístup verejnosti k informáciám
 - Výkon výhradných práv vysielateľa na prenos alebo vysielanie zo záznamu politických, spoločenských, kultúrnych alebo športových podujatí nesmie obmedziť prístup verejnosti k informáciám o týchto podujatiach.
- § 30 ZVR – Právo na krátke spravodajstvo
 - Vysielateľ televíznej programovej služby môže pre potreby spravodajstva vyrobiť a odvysielať záznam z podujatia, na ktorého vysielanie má výhradné právo iný vysielateľ.
- § 31 ZVR – Prístup verejnosti k významným podujatiam

Povinnosti vysielateľa pri poskytovaní informácií - § 16 ZVR

- zabezpečiť všestrannosť informácií a názorovú pluralitu v rámci vysielanej programovej služby,
- zabezpečiť objektívnosť a nestrannosť spravodajských programov a politickopublicistických programov; názory a hodnotiace komentáre musia byť oddelené od informácií spravodajského charakteru,
- zabezpečiť, aby programy a ostatné zložky programovej služby vysielané v rámci volebnej kampane boli v súlade s osobitnými predpismi

Ochrana osobných údajov

- zákon č. 428/2002 Z.z. o ochrane osobných údajov umožňuje zverejniť niektoré osobné údaje
- chráneným osobným údajom nie je:
 - napr. na základe zákona o voľbách do obecného zastupiteľstva – zverejnenie údaje o straníckej príslušnosti kandidáta, kandidát sa nemôže domáhať ochrany údaje o straníckej príslušnosti (inak údaj chránený - § 8 (1).
 - údaj o tom ak FO konala vo svojom (pracovnom, funkčnom) postavení ako osoba verejne činná (verejný činiteľ, volený poslanec alebo iná úradná osoba).
 - možné zverejniť meno úradníka, ktorý vykonáva určité úkony alebo má určité kompetencie (možné aj takéto informácie ako utajované skutočnosti napr. v tajnej službe)
 - súhlas na zverejnenie údajov o osobe - možné aj na základe jej písomného súhlasu.

Právo na informácie vs. právo na ochranu osobnosti

- riešenie konkurencie (stretu) práva na informácie a práva na ochranu osobnosti
 - pri súbežnej realizácii oboch týchto ústavných práv musí dôjsť k obmedzeniu jedného v prospech zachovania druhého

Právo na informácie vs. právo na ochranu osobnosti

- Európske právne prostredie - právo na ochranu osobnosti jedno z najsilnejších
 - ochrana osobnosti a súkromia bežného občana má prednosť, právo na informácie musí ustúpiť
 - u verejných činiteľov vystupuje do popredia právo na informácie
 - ochrana súkromia menej intenzívna (verejne činné osoby napr. politici sú pod väčším drobnohľadom médií, musia vopred počítať s tým a strpieť to, že sa nimi bude verejnosť viac zaoberať)
 - existujú hranice možného (dovoleného) zásahu do práv chránených v rámci ochrany osobnosti (napr. súkromie verejne činných osôb;

Právo na informácie vs. právo na ochranu osobnosti

- **právo na kritiku** – súčasť prijímania informácií; najmä ŠO, kritika politickej moci a jej reprezentantov.
- ESĽP rozšíril hranice prípustnej kritiky reprezentanta štátnej moci v porovnaní s kritikou súkromnej osoby. Záver ESĽP: „Človek, ktorý vstúpil do politického života si musí uvedomiť, že jeho súčasťou je aj určité obmedzenie jeho práva na súkromný život a môže byť vo verejnom záujme predmetom širšej i ostrejšej kritiky, nie len zo strany novinárov, ale aj svojich politických oponentov.“

Rozlišovanie osôb v MP

- **osoby verejného záujmu**
 - možnosť zverejňovať informácie zo súkromného života (časovo neobmedzene – po dobu, keď sú osobami verejného záujmu; len pravdivé informácie; neplatí absolútne – ak nesúhlasia; napr. ľudia zo showbiznisu, politici, športovci)
 - iné osoby (časovo obmedzene; napr. obžalovaný v TK)
- **súkromné osoby** - široká ochrana osobnostných práv, neprípustné zverejňovanie akýchkoľvek informácií zo súkromného života (ani pravdivých)

Obmedzenie slobody prejavu

- čl. 10 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd; Výkon slobôd, pretože zahrňuje i povinnosti i zodpovednosť, môže podliehať formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré:
 - stanoví zákon, a ktoré sú
 - nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v
 - záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, predchádzaniam nepokojov a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôležitých informácií alebo zachovanie autority a nestrannosti súdnej moci.

Obmedzenie slobody prejavu

- V Dohovore aj požiadavka:
 - zabrániť úniku dôležitých informácií a
 - zachovanie autority a nestrannosti súdnej moci.
 - možnosť obmedzenia slobody prejavu
- Rada Európy (1981) Doporučenie Výboru ministrov členským štátom o prístupe k informáciám, ktoré uchovávajú štátne orgány.
 - princípy obsiahnuté aj v zákone č. 211/2000 Z.z. o slobode informácií.

Obmedzenie slobody prejavu

- Amsterdamská zmluva zaradila do zmluvy o založení Európskeho spoločenstva čl. 255
 - Každý občan EÚ a každá FO s bydliskom alebo PO so sídlom v členskom štáte má právo na prístup k dokumentom Európskeho parlamentu, Rady a Komisie. Podľa prijatého Kódexu o prístupe verejnosti k dokumentom Rady a Komisie v roku 1993 možno odmietnuť prístup k informáciám okrem iného aj z dôvodu **ochrany jednotlivcov a ich súkromia**, ako aj z dôvodu ochrany obchodného a priemyselného tajomstva.

Obmedzenie slobody prejavu - podmienky

1. vymedzené v **zákone** (napr. OZ, TZ atď.),
2. opiera sa o tzv. **legitímny účel** (ochrana verejných alebo individuálnych záujmov),
3. opatrenie (obmedzenie) musí byť **nevyhnutné** v demokratickej spoločnosti (posudzuje sa v konkrétnom prípade, zohľadňuje sa obsah prejavu a záujem verejnosti o danú vec).

Právo na informácie vs. ochrana zdroja a obsahu informácií

§ 4 TlačZ, § 15c ZVR

- Vydavateľ periodickej tlače, tlačová agentúra, vysielateľ
- povinnosť zachovávať mlčanlivosť o zdroji informácií získaných na zverejnenie v periodickej tlači alebo v agentúrnom spravodajstve (v spravodajských a publicistických programoch) a o obsahu týchto informácií
 - zamedziť zisteniu totožnosti zdroja, ak o to požiadala fyzická osoba, ktorá informáciu poskytla,
 - zamedziť odhaleniu obsahu informácií, aby sa neporušili práva tretích osôb.
- povinnosť zaobchádzať s písomnosťami, tlačovinami a inými nosičmi údajov, najmä obrazovými záznamami, zvukovými záznamami a zvukovo-obrazovými záznamami, na základe ktorých by mohla byť zistená totožnosť fyzickej osoby, ktorá informácie poskytla tak, aby nemohlo dôjsť k odhaleniu totožnosti zdroja informácií.

- oslobodenie vydavateľa a tlačovej agentúry (vysielateľa) od povinnosti mlčanlivosti udelením súhlasu
 - len FO, ktorá informáciu poskytla;
 - osoby blízke (§ 116 OZ) po smrti FO, ktorá informáciu poskytla – inak zaniká
- povinnosť mlčanlivosti platí aj pre:
 - zamestnanca vydavateľa, tlačovej agentúry, vysielateľa (povinnosť zaniká, ak zanikla pre zamestnávateľa),
 - osobu, ktorá informácie poskytne vydavateľovi (vysielateľovi) na základe zmluvného občianskoprávneho alebo obchodnoprávneho vzťahu s vydavateľom, ktorým sa táto osoba zaväzuje profesionálne poskytovať informácie vydavateľovi (vysielateľovi)
- povinnosť mlčanlivosti sa nevzťahuje:
 - ak ide o zákonom uloženú povinnosť prekaziť spáchanie TČ
 - na oznamovaciu povinnosť vydavateľa (vysielateľa) v súvislosti s inzerciou alebo propagáciou podľa osobitných predpisov (511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov v znení n.p., 46/1999 Z.z. s spôsobom voľby prezidenta SR o ľudovom hlasovaní, o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov v znení n.p.)

Sloboda prejavu vs. sloboda náboženského vyznania

- čl. 24 Ústavy SR
 - Sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery sa zaručujú.
- diskusia o slobode slova a o úcte k náboženskému cíteniu

Právne prostriedky ochrany pri zneužití slobody prejavu

- občianskoprávna
 - ochrana osobnosti FO, dobrej povesti PO
- trestnoprávna
 - TČ ohovárania, krivého obvinenia
- podľa osobitných predpisov (TlačZ, ZVR)
 - právo na opravu (TlačZ, ZVR)
 - právo na odpoveď (TlačZ)
 - právo na dodatočné oznámenie (TlačZ)